

บทที่ 9

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตยในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ อันได้แก่ ละครเรื่องโม่งป่า จันทโครพ โสนน้อยเรือนงาม สังข์ศิลป์ชัย ลูกสาวพระอาทิตย์ เจ้าชายค่อม และอภินิหารทับทิมด่า พบว่า

1. กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด เทียบกับ บริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด แสดงให้เห็นว่า สถานีโทรทัศน์ ผู้ผลิต ผู้แต่ง และผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาและถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย โดยเห็นได้จากการมีวัตถุประสงค์ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยให้แก่ผู้ชมเป้าหมาย ซึ่งเป็นเด็ก และการมีแบบแผนในการผลิตและสูตรสำเร็จที่จะสร้างละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งพระเอกนางเอกเป็นชนชั้นกษัตริย์ ให้มีคติสอนใจว่า ความดีย่อมชนะความชั่ว ทั้งสองส่วนนี้เป็นกรอบที่กำหนดแนวเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ให้ถ่ายทอดอุดมการณ์ราชาธิปไตย ผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์ไปสู่ผู้ชมกลุ่มเป้าหมาย

2. ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ถูกถือว่าเป็นละครโทรทัศน์ระดับต่ำกว่าละครโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ โดยเห็นได้จากการลงทุนน้อยในด้านผู้แสดง เพราะใช้ผู้แสดงใหม่และผู้แสดงที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเป็นพระเอกนางเอก ค่าตัวนักแสดงจึงต่ำ รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเวลาออกอากาศจาก ช่วงเย็นหลังข่าวภาคค่ำ ซึ่งมีผู้ชมจำนวนมาก มาเป็นช่วงเช้า ซึ่งมีผู้ชมน้อยกว่าอีกด้วย

3. ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ จำแนกได้เป็น ละครที่สร้างจาก

นิทานดั้งเดิม และละครที่สร้างจากนิทานแต่ใหม่ โดยละครทุกเรื่องจะมีโครงเรื่องหลักเป็นเรื่องการสู้รบ และโครงเรื่องรองเป็นเรื่องความรัก และมีการปรับเปลี่ยนบท โดยเพิ่มตัวละครเด็ก เพื่อสร้างจุดขายของละคร ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ จะมีข้อสรุปที่ว่า พระเอกนางเอกที่เป็นชนชั้นกษัตริย์เป็นคนดี มีความศักดิ์สิทธิ์ และเอาชนะคนชั่วชนชั้นอื่นได้เสมอ จึงสามารถสืบสันตติวงศ์เพื่อสืบทอดการปกครองระบอบราชาธิปไตยต่อไปได้

4. ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ตะวันตก และจีน (ฮ่องกง) ในด้านเทคนิคการนำเสนอ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้ชม อันทำให้การถ่ายทอดอุตสาหกรรมเข้าถึงผู้ชมมากขึ้น

5. ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ทั้งที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม เรื่องโม่งป่า จันทโครพ โสนน้อยเรือนงาม และสังข์ศิลป์ชัย เน้นการถ่ายทอดอุตสาหกรรมเทวราชา หรือกษัตริย์คือเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ทรงอิทธิฤทธิ์ เป็นอุตสาหกรรมหลัก ในขณะที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่ใหม่ เรื่องลูกสาวพระอาทิตย์ เจ้าชายค่อม และอภินิหารทับทิมดำ เน้นการถ่ายทอดอุตสาหกรรมธรรมราชา หรือกษัตริย์ผู้ประพฤติปฏิบัติศัทธิธรรม อุทิศตนเพื่อประชาชน และทรงไว้ซึ่งความดีประดุจพระโพธิสัตว์ เป็นอุตสาหกรรมหลัก อันแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของอุตสาหกรรมราชาธิปไตย ซึ่งการถ่ายทอดอุตสาหกรรมทั้งสองได้กระทำโดยผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์คือ ภาพ แสง สี เสียง คำพูด คำบรรยาย และมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อนำไปสู่การเน้นอุตสาหกรรมหลักที่แตกต่างกัน ดังนี้

5.1 ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม พระเอกนางเอกมีเครื่องแต่งกายที่ระยิบระยับอลังการ อาวุธและของวิเศษ ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด จึงเป็นสัญลักษณ์ว่า อำนาจที่ได้จากเทพเจ้า หรือชาติกำเนิด วงศ์ตระกูล ซึ่งก็คือการสืบสันตติวงศ์นั้นเป็นอำนาจที่ถูกต้องชอบธรรม และเป็นอำนาจที่ถาวรบุคคลอื่นไม่สามารถช่วงชิงไปได้ นอกจากนี้พระเอกในละครโทรทัศน์

จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมทั้งสี่เรื่อง ยังมีชายาหลายคน และเป็นฝ่ายแสดงความเป็นเทพที่มีอิทธิฤทธิ์สูงส่ง ในขณะที่ชายาของพระเอก แม้ว่าจะมีการปรับให้มีอุปนิสัยที่กล้าหาญขึ้น แต่ก็มักไม่มีอิทธิฤทธิ์ ต้องพึ่งพาพระเอกเสมอ ซึ่งแสดงถึงการที่ผู้หญิงมีสถานะด้อยกว่าผู้ชาย อันแสดงถึงการเน้นอุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ที่เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์เทวราชาอย่างเห็นได้ชัด

5.2 ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ รูปลักษณะภายนอกและเครื่องแต่งกายของพระเอกนางเอก คือ เจ้าอ้ายคำ ในเรื่องอภินิหารทัพบิมดำ และเจ้าหญิงศรีสุริยา ในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์ ลดความอลังการลง มีความเรียบง่ายคล้ายสามัญชนในยุคปัจจุบัน ทางด้านอาวุธและของวิเศษ จะเห็นได้ชัดจากเรื่องเจ้าชายค่อม และลูกสาวพระอาทิตย์ ที่อาวุธหรือของวิเศษเป็นสัญลักษณ์แสดงว่า อำนาจเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความสามารถ และทำความดี จึงไม่ใช่สิ่งที่ถาวร แต่จะอยู่ยั่งยืนกับคนดี และใช้อำนาจในทางที่ถูกต้อง ซึ่งแสดงถึง การปรับอุดมการณ์เทวราชาให้อ่อนลงมาสู่อุดมการณ์ธรรมราชา ที่กษัตริย์เป็นมนุษยธรรมตาและทรงไว้ซึ่งความดีมากขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมในสังคมสมัยใหม่ ที่พระมหากษัตริย์คือผู้มีทศพิธราชธรรม นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ที่ผู้หญิงมีสถานภาพและโอกาสทางสังคมสูงขึ้น เช่น การที่เจ้าอ้ายคำมีชายาคนเดียว และการที่เจ้าหญิงศรีสุริยา แสดงความกล้าหาญ และเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาพระเอก แต่การปรับเปลี่ยนนี้ก็เป็นการปรับเปลี่ยนแต่เพียงรูปแบบภายนอกเท่านั้น

6. ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ เจ็ดเรื่อง ที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมเรื่องจันทโครพ เป็นวรรณคดีนิทานที่แต่งขึ้นจากเรื่องราวในชาดก จึงตีความได้ว่า ได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธอยู่มาก มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนศาสนาให้แก่ประชาชน เช่น การสอนให้ผู้หญิงซื่อสัตย์ต่อสามี ในขณะที่สังข์ศิลป์ชัย เป็นบทละครนอกพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงมีเรื่องราวที่สนับสนุนอำนาจของ

กษัตริย์มากกว่า เช่น การที่สังคีตศิลป์ชัยแสดงความเป็นเทพเด่นชัด ส่วนนิทาน
แต่งใหม่ก็จะสะท้อนถึงค่านิยมของสังคมปัจจุบันที่ชัดเจนมากกว่านิทานดั้งเดิม เช่น
การที่ผู้หญิงเป็นผู้นำในการต่อสู้กับข้าศึกได้ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ยังคงถ่ายทอด
อุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย อันได้แก่ อุดมการณ์เทวราชา
และอุดมการณ์ธรรมราชา รวมทั้งอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลัก
ดั้งเดิมของสังคม โดยใช้เทคนิคทางโทรทัศน์สมัยใหม่ เพื่อนำเสนอสัญลักษณ์ และ
ตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง และทรงไว้ซึ่งความดี รวมทั้งการ
ที่ผู้ชายที่มีสถานะเหนือกว่าผู้หญิง เมื่อผนวกกับความสืบเนื่องของนิทาน
จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ในสังคมไทยโดยไม่ขาดสาย แสดงให้
เห็นว่า นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นสื่อหลักดั้งเดิม ที่ถูกใช้ถ่ายทอดอุดมการณ์
ราชาธิปไตย

นอกจากนี้ ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ยังมีกลวิธีที่ทำให้กระบวนการ
ถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถเข้าถึงผู้รับมากที่สุด อันได้แก่ การปรับเปลี่ยน
เนื้อเรื่องของละคร โดยการนำเสนอโครงเรื่องรองที่เป็นเรื่องรักควบคู่ไปกับ
โครงเรื่องหลักที่เป็นเรื่องรบ การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของละครให้สอดคล้องกับ
บริบทสังคมปัจจุบัน การรับอิทธิพลจากภาพยนตร์ต่างประเทศ ทั้งในแง่การใช้
เทคนิคสมัยใหม่ เครื่องแต่งกาย อาวุธ ของวิเศษ และเพลงนำละคร การจัด
เวลาการออกอากาศละคร การกำหนดกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย และการเพิ่มตัวละคร
เด็กเพื่อดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย (เด็ก)

แต่จากการลดจำนวนการผลิต และเปลี่ยนแปลงเวลาออกอากาศละคร
โทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ให้เป็นเวลาที่ผู้ชมเฉพาะกลุ่มมากขึ้น รวมทั้งการผลิต
ที่ลงทุนต่ำ โดยใช้ผู้แสดงใหม่และผู้แสดงที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเป็นพระเอกนางเอก
แสดงให้เห็นว่า ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ได้รับความนิยมจากผู้ชมน้อยลง จน
ถูกถือว่า เป็นละครโทรทัศน์ระดับต่ำ สำหรับเด็ก ผู้สูงอายุ และคนต่างจังหวัด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความพยายามของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์หลักดั้งเดิมของสังคมไทยจึงสามารถเข้าถึงเฉพาะผู้ชมกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

ผู้วิจัยคาดว่า ในอนาคต การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย จะต้องพึ่งพาสื่อรูปแบบอื่นนอกเหนือจากละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น เพลง ละครโทรทัศน์ประเภทอื่น สารคดีทางโทรทัศน์ ซึ่งทำให้สามารถเชื่อมโยงกับโลกแห่งความจริงได้ชัดเจนขึ้น

ข้อจำกัดของงานวิจัยนี้คือ ผู้วิจัยขาดข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้กำกับการแสดง และไม่ได้วิเคราะห์ในส่วนของผู้ชมละคร ซึ่งเป็นผู้รับสารในกระบวนการถ่ายทอด รวมทั้งขาดข้อมูลในส่วนของเอกสาร คือ บทละครโทรทัศน์และเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่จะอ้างอิงยืนยันได้แน่ชัดว่า นิทานดั้งเดิมแต่ละเรื่องที่สร้างเป็นละครโทรทัศน์นั้น แต่งขึ้นในปีใด ใครเป็นผู้แต่งและอยู่ในรัชสมัยใด ทำให้การตีความในเชิงสัญลักษณ์ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาวิเคราะห์เฉพาะละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ตามคำนิยามที่ให้ไว้ คือเฉพาะเรื่องที่พระเอกและนางเอกเป็นชนชั้นกษัตริย์ทั้งคู่เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่มีพระเอกนางเอกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ใช่ชนชั้นกษัตริย์ และละครโทรทัศน์พื้นบ้านในรูปแบบอื่นเลย

ปัญหาที่ผู้วิจัยพบก็คือ คนทั่วไปไม่เห็นความสำคัญของนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ผลที่ตามมาก็คือ ไม่มีการตีพิมพ์ต้นฉบับวรรณคดีและนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ อย่างแพร่หลาย เหมือนนิทานของต่างประเทศ จึงหาอ่านได้ยาก และที่หาอ่านได้ง่ายก็มีเฉพาะเรื่องที่เป็นที่รู้จักกันดีไม่กี่เรื่องเท่านั้น ปัญหานี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องสมควรแก้ไขอย่างยิ่ง

ซึ่งถ้าหากพิจารณาแล้ว ละครประเภทนี้เป็นเรื่องชีวิตที่มีครบทุกรส ทั้งรัก โศก ตลก รบ อันแสดงถึงโลกทัศน์องค์รวมแบบตะวันออก เมื่อละครได้รับความสนใจน้อยลง จึงสะท้อนแนวโน้มวัฒนธรรมและโลกทัศน์ตะวันออกที่ค่อย ๆ

เลื่อมลง และถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมและโลกทัศน์แยกส่วนแบบตะวันตก ที่มองสิ่งต่าง ๆ แยกเป็นส่วน ๆ ออกจากกัน ดังนั้นละครโทรทัศน์ที่เน้นเรื่องรสชาติไฉตรสชาติหนึ่งเท่านั้น จึงน่าจะได้รับความนิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย ยังคงสืบทอดต่อไป โดยอาศัยสื่อ และละครโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจจะทำการวิจัยเกี่ยวกับละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ และละครพื้นบ้านว่าควรศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. การศึกษาละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ในมุมมองอื่น ๆ เช่น การศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสาร เป็นต้น
2. การศึกษาละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ รูปแบบอื่น เช่น พระเอกนางเอกไม่ใช่ชนชั้นกษัตริย์ รวมทั้งอาจศึกษาเปรียบเทียบละครโทรทัศน์ที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านทั่วไป กับละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ว่ามีการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากงานวิจัยนี้
3. การศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวจักร ๆ วงศ์ ๆ จากเรื่องเดิมที่เป็นหนังสือนิทานหรือวรรณคดี เปรียบเทียบกับบทละครโทรทัศน์ และการนำเสนอทางละครโทรทัศน์ว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง และการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นผลมาจากกระบวนการผลิตในขั้นตอนใด และเพราะสาเหตุใด